

Vstal je...

(Spisal V.).

Dober streljaj doli od brezovške cerkve, že prav ob tržaški cesti je stala premožna Kopačeva hiša. Stari Kopač je ravnokar stopil iz hiše na vežni prag. Bil je zastaven, širokopleč mož, star okoli petdeset let ali nekaj čez. Izpod širokokrajnega klobuka so mu gledali črni lasje, vmes je bilo že tudi nekaj sivih. Na lepo okroglem obrazu se mu je poznalo, da se mu v življenju še ni godila baš sila. Vendar je bil njegov polni obraz danes nekam prepadel . . . bled . . .

Kopač je sédel na klopico pred hišo, z levico si je podprl glavo . . . —

„Oh, da mora tako-le priti . . . pa ravno meni! . . . Kdo bi prej mislil . . . kaj tacega? — Pa kaj hočem . . . že mora božja volja tako biti!“

V tem je stopil iz Kopačeve hiše sosed Jože, ki je imel onstran ceste svojo hišo. Ustavil se je na vežnih vratih pred Kopačem, ki ga sprva niti opazil ni.

„Nikar si tega preveč ne jemlji k srcu, Kopač, če ne ti še lahko škoduje!“ ga je ogovoril Jože. Šele sedaj se je Kopač po strani ozrl nanj in ga vprašal, kakor bi ne bil slišal prejšnjih besedij:

„Sedaj ste ga spravili v sobo, ne?“

„Smo ga, kakor težko. Saj si ne da dopovedati nobene stvari, bije okoli sebe, da ni skoro moči do njega. Pet nas je bilo pri njem, pa smo ga komaj ustražovali, tako močan je sedaj.“

Za nekaj časa sta spet oba umolknila. —

„Boga zahvali, Jože!“ je pretrgal Kopač nadležni molk. „Boga zahvali, da se ti ni primerilo kaj tacega, kar se je meni sedaj! Kaj bo s fantom, kam hočem ž njim? Prav za nobeno rabo ne bo vse svoje življenje.“

„Morebiti se pa da še kaj pomagati. Veš, jaz sem že večkrat slišal in tudi bral, da je že marsikdo ozdravel, ki je prej popolnoma prišel ob pamet. Zato mislim, nikar še obupati nad fantom! Če je božja volja, bo znabiti še ozdravel.“

„Bog daj, da bi res! — Pa vendar, kaj naj storim sedaj ž njim? Ali naj ostane doma, da jih bo moralo vedno pet stati okoli njega in ga stražiti, da si ne stori kaj žalega?“

„To ti seveda nikakor ne kaže. Jaz mislim, da skoro ne kaže drugače, kakor da ga pelješ v Ljubljano . . . v bolnišnico.“

Na te besede je Kopač molčal nekaj časa, potem pa dejal:

„Saj prav praviš; drugače res ni mogoče, da bi kdaj ozdravel. Še danes ga bom potegnil v Ljubljano. Tam mi ga še ozdravijo, če pa ne . . . božja volja naj se zgodi!“

Kopač se je obrnil v stran, da bi skril solze, ki so mu silile v oči. Stopil je pod skedenj in na dvorišče potegnil čedno pobarvan voziček, ki ga je imel navadno le za v Ljubljano. Privzdignil mu je malo zadnji konec in z nogo pognal kolo, da bi spoznal, če je dovolj namazan ali ne.

„Precej pust je že; malo namazati ga bo skoro treba.“

„Čaj ti, ga bom pa jaz!“ se je ponudil Jože. „Ti pa fant se ta čas lahko napravita za v Ljubljano in se precej odpeljeta.“

„Saj res! Pa še nekaj bi te prosil, Jože. Če se moreš danes le količkaj odtrgati od dela, prisedi k nama na voz, da gremo vsi trije. Če bi namreč fant po poti uganjal kakšne sitnosti, da imam saj komu vajeti dati iz rok.“

„Lahko, saj danes tako ni ravno posebnega dela; ne zamudim pa tudi ne veliko, v dobrih dveh urah smo pa lahko nazaj.“

Kopač je šel v hišo preobleč se, Jože pa je urno namazal voziček in tudi stopil za njim v hišo.

Ne dolgo potem so prišli iz veže štirje možje. V sredi mej sabo so imeli postavnega, korenjaškega fanta, ki je imel roke na lahno zvezane z vrvico. V obraz je bil videti zabuhel in napet, lica in nos je imel višnjev, oči izbuljene, plašno, topo je gledal okoli sebe Kopač in njegova žena sta spravljala na voz svojega — norega sina. Nekaj časa se niti zmenil ni za to, brezumno je gledal sedaj jednega sedaj drugzega. Na zadnje pa, ko je videl, da ne more uteči, se je vendarle dal pregovoriti in je stopil na voz. K njemu sta sedla na desno oče, na levo pa Jože. Mati je še pristopila k vozu in prišla sina za roko.

„No, Tone, roko mi boš vsaj še dal! Tone, slišiš? — Z Bogom! Pa kmalu se kaj pozdravi! — Slišiš, Tone? . . .“

Toda Tone se ni zmenil za mater, pogledal jo je po strani topo, brezumno, pa se takoj obrnil v stran. Mati je segla po predpasniku, zakrila obraz . . . zajokala glasno . . . in šla v hišo.

Vsi so molčé gledali v tla . . .

Kopač je nategnil vajeti, udaril po konju in oddirjal z dvorišča.

Voziček je na lahno drdral po tržaški cesti proti Ljubljani. Oni trije na vozu pa so skoro ves čas molčali.

Ko so bili že blizu Ljubljane, je Jože vendar-le pretrgal nadležni molk. Kakor bi se hipoma vzdramil iz zamisljenosti, je vprašal Kopača:

„I, ti, kaj misliš, Kopač, kaj ga je neki tako prevzelo, da se mu je zmešala pamet?“

„Žganje, žganje ga je tako zdelalo, nič drugzega ne!“ je dejal Kopač. „Zakaj je bil pa prej zmirom pameten, dokler ga je pil le za potrebo.“

„Tisto bo najbrž, tisto. Saj se mu pa tudi že na obrazu pozna. Le poglej ga v obraz, kakšen je: zabuhel, — otekel, — napet! Pa kje se ga je vendar tako navadil? Kar tako ga menda ni začel piti, saj prej ga nisi z lepa videl pijanega.“

„Tukaj ga je nekaj dobil, tam nekaj, pa ga je bilo kmalu preveč. Še največ prilike pa mu je dato to, da je hodil vso letošnjo zimo sam delat gori v Hosto. Ker namreč letos ni bilo ravno hude zime — snega ni bilo skoro nič —, zato sem mislil, da ne bi bilo prenapačno, če bi se v Hosti tako-le čez zimo pripravilo za jedno njivo. Zato sem rekel fantu — Tonetu, da naj, kadar ne bo ravno posebnega dela doma, vzame rovnico in kramp, pa naj gre v Hosto prekopavat zemljo in trebit šture. In res, spočetka ga

ni nič kaj veselilo, ker je bil zmirom sam gori, kar nakrat pa ga je prijelo neko veselje, da sam nisem vedel, zakaj. Čeprav je bilo doma večkrat še dovolj dela, pa je že zavil okoli vogla z rovnico in krampom na rami proti Hosti. Domov je pa tudi navadno prihajal šele po noči, večkrat ga je bilo treba celo čakati z večerjo. Primerilo se je pa tudi, da ga še k večerji ni bilo in da se je celo noč klatil Bog ve kje. Pa tudi sam se je ves izpremenil od takrat, nič več ni bil oni resni, modri fant, kakor prej. Postal je zgovoren, blebetav, vsak dan se mi je zdel bolj otročji. Dostikrat se mu je zvečer na govorjenju poznalo, da ga ima malo preveč. Vse to se mi je na zadnje že vendar čudno zdelo. Res da me je ona zmirom silila, da naj vendar kdaj grem pogledat za fantom, kaj dela v Hosti, pa se mi je zdelo nepotrebno, češ, če je bil do svojega petindvajsetega leta pameten in pošten, bo vsaj še tudi za naprej. Pa sem včasih mimogrede poprašal, kam kaj zahaja zvečer. In kaj sem zvedel? — Izvohal je tisto beznico gori v Hosti... pri Marjani, ki žganje toči, saj vem, da jo poznaš. Vidiš, ne da bi delal, tičal je v tej zanemarjeni brezbožni bajti. Naprej pa... kaj bi ti pravil, saj veš, kam privede slaba družina...

Tako sem se na svojo veliko žalost prepričal, da ga je mati bolje poznala nego jaz. Zato sem neko popoldne na njeno prigovarjanje zavil za njim proti Hosti, pa sem ga namesto pri delu dobil v bajti pri Marjani. Že takrat mi je domov gredé klatil take neumnosti, da ni bilo za nikamor. Precej sem vedel, da sem veliko prepozno šel ponj. Še dvakrat mi je potem ušel k Marjani, pa se vselej vrnil vinjen in že popolnoma brez uma. Seveda si ga nisem več upal pustiti samega, v strahu, da si ne bi storil kaj žalega. Pa bilo je vedno hujše in hujše, tako da mi res že ni kazalo drugače, kakor da ga sedaj peljem v Ljubljano. Vidiš, Jože, večja nesreča me skoro ni mogla zadeti kakor me je, saj sem do malega sam kriv, da sem na tak način zgubil sina... jedinca.“

Kopač je umolknil, povetil je glavo, po raskavem licu pa mu je prilezla debela solza...

„Res, škoda fanta!“ je pristavil Jože sočutno. „Prej tako moder in pameten fant, sedaj pa tak!“

Zopet sta oba umolknila in zrla pred-se...

Tone pa, ki je ves čas molčal, kakor ne bi nič razumel pogovora, je nakrat poskočil na vozu, se na ves glas zakrohotal divje... grozno...

„Ha, ha, ha! — Marijana — ti pa znaš, ti!“

Kopač in Jože sta ga naglo zagrabila vsaki za jedno roko in ga potisnila nazaj na sedež. Na usta sta mu pritislila robec, da ni mogel več upiti.

„Poženi, Jože, poženi, da bomo prej skozi mesto! Nategni vajeti, nikar jim ne prizanašaj!“

„Hi! Pram! Bje! No — kaj misliš, da te bom prosil! — Nam se mudi.“ Voznik je švrknil po konju, da je odskočil v stran. Voziček je naglo zdrknil skozi mesto in se ustavil pred bolnišnico.

„Kar doli stopi, Kopač, ter jim pojdi povedat, da smo ga pripeljali! Fanta bom že jaz varoval“, je dejal Jože.

Kopač je stopil v veži pred vrata pisarne, klobuk je stisnil pod pasho, se odkašljal in potrkal.

„No, oče, kaj bote pa vi povedali?“ je vprašal s ponižnim pozdravom vstopivšega Kopača gospod prijaznega obraza, z dolgo, črno brado.

„Nič veselega, gospod.“

„Kaj tacega?“ — Gospod je pokazal Kopaču stol, češ, naj sede. —

„Ali ste sami bolni? ali imate bolnika s seboj?“

„S seboj ga imam ... gospod ... veste, pa ne na telesu bolnega, ampak na duhu.“

„A tako? — Kako pa je prišlo do tega? Ali je bolnik še mlad?“

Kopač mu je nato pripovedoval o svojem sinu. Težko, silno težko mu je šla beseda iz ust; večkrat je celó prenehal ... Gospod pa je med tem nekaj zapisoval v debelo knjigo in tolažil očeta, da se še dá bolniku pomagati, da mu bo sčasoma že še prešlo itd.

„Sedaj pa le pojdite ponj in ga notri pripeljite!“ je naposled dejal gospod Kopaču. Ta je stopil vën in oba z Jožetom sta pripeljala v vežo Toneta, ki je plašno gledal okoli sebe.

„Kam pa bomo ž njim?“ je vprašal Kopač usmiljeno sestro, ki jih je že čakala v veži.

„Kar za menoj pojdite!“ In šli so v prvo nadstropje na konec dolgega hodnika, kjer jim je sestra odprla majhno, ozko sobico in rekla: „Tu notri bo nocoj. — Roke mu le kar odvežite, nič se ni treba bati!“

Kopač je segel v žep po nož ter ž njim prerezal Tonetu vrvico na roki in zopet oboje vtaknil v žep.

„No, Tone, sedaj boš pa ostal tukaj sam, jaz moram domov ... Pa kmalu se kaj pozdravi! ... No, Tone, pa z Bogom!“

Oče mu je molel roko v slovo, sin pa se ni zmenil za to, debelo ga je pogledal in se ozrl skozi okno na vrt. Kopač je globoko vzdihnil, se obrnil in šel ...

V pisarni so mu še povedali, da naj pride čez dober mesec vprašat, do takrat da se bo bolezen že na bolje obrnila ali pa — bo ostala.

Težkega srca je sedel na voz k Jožetu, in pognala sta izpred bolnišnice. Nazaj gredé nista veliko govorila, molčala sta skoro vso pot. Le ko sta prišla na odprto ljubljansko polje, kjer je že vse poganjalo in zelenelo, je Jože z bičem pokazal po obcestnih njivah in dejal zamišljenemu Kopaču:

„Glej, kako ozimina lepo kaže!“

„Saj je pa tudi gorko, skoro kakor o sv. Jakobu. Snega že po najvišjih gorah ni več videti.“

„Letos se je pomlad kmalu začela, zato bo letos še dobra letina.“

„Morebiti. Saj nekaj let sem tako ni nobena letina nič prida.“

„Letos bo pa, boš videl! Že večkrat sem se prepričal, da je resnično tisto: če se pust na solncu greje, letina se mej dobre šteje.“

„Bog daj, da bi bilo res!“

„In nato sta zopet oba molčala ves čas, prav do doma.“

(Konec prihodnjič.)

